

www.

# ROVDYR.org

FOLKEAKSJONEN NY ROVDYRPOLITIKK NR. 2 - JULI 2023

## Ørnemassakre i kalvingslandet

Full seier for staten i Høyesterett  
Trekker seg fra rovviltnemnd i protest

Verdens naturvernunion:  
Demokratiet må bestemme rovdyrpolitikken

# Færre rovdyr gir mindre konflikter

Det er bra at Høyesterett har avklart Stortingets ulveforvaltning. Politikerne må også ta tak i de andre rovviltartene.



Arve Sætra

*Arve Sætra, styreleder i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk*

Rovdata meldte nylig om færre ulver i Norge. Antall ynglinger er i år for første gang på sju år innenfor bestandsmålet med seks registrerte valpekull. I foregående år har bestanden ligget godt over Stortingets vedtatte bestandsmål på fire til seks årlige ynglinger – derav tre i revirer som ligger helt innenfor Norges grenser.

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk klarer seg veldig godt uten ulv, men det er åpenbart bedre med færre enn flere ulver i landet. Et lavere antall ulv demper konflikten, det er det nok ingen tvil om.

For å holde antall ulv og antall ynglinger innenfor det vedtatte bestandsmålet, må det jaktes hvert år. Også innenfor forvaltningssonen for ulv. Da er det svært gledelig at Høyesterett nylig satte et klargjørende punktum for en lang rekke rettssaker om regelverket for bestandsregulering av ulv. Dommen fra Høyesterett sier enstemmig at de føringer Stortinget har lagt for forvaltning av ulv i Norge, med tydelig vekt på bestandsregulering i tråd med vedtatt bestandsmål, er innenfor naturmangfoldlovens og Bernkonvensjonens bestemmelser. Høyesterett

er tydelige på at når bestandsmålet for ulv i Norge er nådd, svekkes vernehensynet i forhold til de mange andre hensyn Stortinget har lagt vekt på. Hensikten er å dempe konflikten i lokalsamfunnene som har fast tilhold av ulv.

De årlige rettssakene de siste årene har vært en utfordring for myndighetenes mulighet til å kontrollere ulvestammen. Nå ser vi at den sittende regjeringen ønsker å forvalte etter hva Stortinget har

**«Så lenge det er ulv i norsk natur, vil det bli skutt ulv.»**

vedtatt, det må vi vel berømme dem for. Det har jo ikke vært tilfelle i mange år.

Forsinkelser og motvilje mot å forvalte ulvestammen har nærmest vært regelen. Organisasjonene som har brukt rettsvesenet flittig til å forsøke å undergrave Stortingets vedtatte politikk er selvfølgelig ikke fornøyd. Deres påstander om at det er ulvejakta i seg selv som er konflikt-drivende er kjent, og de vil sikkert fortsette med å hevde dette. Respekten for loven ser ut til å bare gjelde når det går deres vei i domstolene.

Saken er nok den at færre ulv vil gi færre konflikter. Da vil det bli gitt lavere lisensfellingkvoter, og mindre ulv vil bli skutt. Så lenge det er ulv i norsk natur, vil det bli skutt ulv. At ulv skytes er motoren i ulvefantastenes protester, og denne type konflikt vil naturlig nok øke med ulvens antall.

Regjeringen satte i vår i gang en prosess for utredning av redusert bestandsmål for ulv og bjørn i Norge. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å utrede. Denne prosessen vil Folkeaksjonen følge godt med på. Vi vet at lavere bestandsmål vil redusere konfliktnivået.

Samtidig som ulveforvaltningen begynner å fungere i tråd med vedtatt politikk, er det nok av andre saker å ta tak i. Mangelen på ørneforvaltning er en pågående tragedie. Stortingets vedtatte rovdyrforvaltning i reinbeiteområdene møter seg selv i døra. Mattilsynet krever skille av beitedyr og rovdyr. Det kan bety slutten for jerv og gaupe i nord. Alt areal der er reinbeiteområde, og sau og rein er hovedføden til jerv og gaupe store deler av Nord-Norge. Dyretragedier og manglende dyrevelferd for beitedyr er dermed en forutsetning for vedtatt rovdyrpolitikk i de nordlige landsdelene. Disse problemene er skapt av politikerne – og det er politikerne som må rydde opp i dem.



**I retten:** Advokat Stein Erik Stinessen (i midten) representerte Utmarks kommunenes sammenslutning og de andre partshjelperne i Høyesterett. Her sammen statens advokat Asgeir Nygård fra Regjeringsadvokaten og Noahs advokat Berit Solseth.

FOTO: SVEIN EGIL HATLEVIK

*offentlige hensyn senkes – det skal mindre til for å kunne tillate felling når bestandsmålet er oppfylt.*

*Staten og partshjelperne fikk derfor medhold i at vedtaket var gyldig, fordi det bygger på at bestandsmålet var oppfylt, og at et uttak ned mot bestandsmålet da vil dempe konfliktnivået og styrke tilliten til forvaltningen – som er slike offentlige hensyn. I motsetning til lagmannsretten, finner Høyesterett ingen grunn til å betvile den balanseringen av interessene som fellingsvedtaket bygger på, og som er i tråd med Stortingets vedtatte forutsetninger. Høyesterett legger dermed stor vekt på føringer fra Stortinget og de brede rovviltforlikene som er inngått de siste 20-30 årene.»*

## Full seier for Staten i Høyesterett

Viktig avklaring om vilkårene for lisensfelling av ulv i ulvesona.

*Åsmund Ystad*

Tirsdag 16. mai kom Høyesteretts kjennelse i saken om gyldigheten av Klima- og miljødepartementets vedtak om lisensfelling i Letjenne-reviret i Åmot kommune, innenfor ulvesona. Det var NOAH – for dyrs rettigheter som hadde brakt saken til retten.

I kjennelsen konkluderer Høyesterett at vedtaket om lisensfelling fra desember 2019 var gyldig. Dommen var enstemmig. NOAH hadde tidligere fått medhold for sitt syn i Oslo tingrett i 2021 og i Borgarting lagmannsrett i 2022. Staten anket begge disse rettsavgjørelsene.

I en melding om dommen på sine nettsider skrev Høyesterett:

*«Høyesterett kom til at det ved felling av ulv innenfor ulvesonen, må foretas en interesseavveining mellom de offentlige hensyn som tilsier felling og de vernehensyn som taler mot. At Stortingets fastsatte bestandsmål er nådd, står sentralt i vurderingen, men gir i seg selv ikke tilstrekkelig grunnlag for felling.*

*I den konkrete vurderingen kom Høyesterett til at det var interesseovervekt for å felle de aktuelle ulvene. Bestandsmålet var nådd med forholdsvis god margin i flere år. De distriktpolitiske og konfliktdependente interessene veide da tyngre enn verneinteressene.*

*Dommen avklarer vilkårene for å kunne felle ulv innenfor ulvesonen.»*

### Konflikt og tillit

Utmarks kommunenes Sammenslutning (USS), Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund og NORSKOG var partshjelper for staten i saken, og var representert av advokat Stein Erik Stinessen fra Advokatfirmaet Lund & Co DA.

Advokat Stinessen er enig i at Høyesterett gir viktige avklaringer for ulveforvaltningen innenfor ulvesonen:

*«Dommen gir viktige avklaringer om bestandsmålet betydning innenfor ulvesonen. Ifølge Høyesterett svekkes vernehensynene når bestandsmålet er nådd. Konsekvensen av dette er at kravene til andre*

### Langvarig prosess

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk har fulgt nøye med på alle rettssaker om ulvejakt i Norge etter at Solbergregjeringen med klima- og miljøminister Vidar Helgesen i spissen satte forvaltning av ulv i henhold til Stortingets vedtatte bestandsmål til side i en dramatisk avgjørelse 20. januar 2016. Dette ble startskuddet for jussens inntog i norsk ulveforvaltning med påfølgende politiske kamper, store demonstrasjoner og ikke minst rettssaker.

Seks år og 13 ulverettssaker senere har saken forhåpentligvis fått en avklaring som holder.

Den nye dommen bygger videre på prinsippene fra Høyesteretts avgjørelse i saken WWF mot Staten fra april 2021. I den saken ga Høyesterett Staten medhold i tolkningen av Stortingets føringer for forvaltning av ulv utenfor ulvesona med vekt på forutsigbarhet og tillit til forvaltningen som et viktig bidrag til redusert konfliktnivå. Med årets nye dom har Høyesterett gjentatt det samme, forutsigbarhet og tillit til forvaltningen er et legalt argument også for folk og lokalsamfunn i ulvesona.

# Første skadefellingstillatelse på kongeørn siden 2019

Store ørneskader på tamrein i Nord-Troms skaper fortvilelse.

*Svein Egil Hatlevik*

I slutten av mai åpnet Statsforvalteren i Troms og Finnmark at én ung kongeørn skulle kunne tas ut på skadefelling i Salangen kommune.

Løve til felling av ørn ble først gitt fra 31. mai med varighet til 6. juni. Siden ble tillatelsen forlenget til og med 10. juni og fellingsområdet ble utvidet. Det er Bardu interkommunale skadefellingslag som fikk oppdraget. Ingen ørn ble felt, og en søknad om utvidet skadefelling ble ikke innvilget.

Det er ikke ofte at myndighetene åpner for skadefelling av kongeørn. Forrige gang var i 2019, da Statsforvalteren åpnet for å felle ørn i Lyngen i Troms og Finnmark. Vedtaket førte ikke til at det ble skutt ørn.

## Ekstra ille i år

John Mathis Oskal er nestleder og siidaandelshaver i Stållonjårga reinbeitedistrikt, som har søkt om skadefelling på to ørner.

– Vi har store ørnetap hvert år i vårt distrikt, men det er alvorlig mye i år. Jeg vet

ikke helt hva som har gått av ørna, for denne sesongen har det vært ekstremt, sier Oskal til Rovdyr.org.

I skadefellingstillatelsen som ble gitt i slutten av mai, framgår det at den ene av to siidaer i Stållonjårga hadde omtrent 25 dokumenterte ørnetatte reinkalver, og at skadeomfanget i den andre siidaen også var stort. I tillegg hadde flere simler mistet kalven sin. Siden da har tapene fortsatt.

– En blir psykisk nedbrutt. Vi søkte om skadefelling allerede i midten av mai, men fikk avslag. Det er vanskelig å få felt ørn, og det blir verre jo lenger ut mot sommeren en kommer, sier Oskal.

I mai gikk reinsdyra på vidda i et oversiktlig landskap. Siden trakk de ned i skogen, hvor det er vanskeligere å se en ørn. Samtidig blir skadedokumentasjon vanskeligere etter hvert som snøen forsvinner.

Statsforvalteren avsto en søknad datert 16. mai om å felle opptil fire ørner – to voksne og to yngre. Reindrifta søkte på nytt i slutten av mai om å felle to unge ørner, men det ble åpnet for å ta ut én ung ørn.

– Problemet kunne vært løst mye enklere om vi hadde kunnet få løve til skadefelling tidligere, i begynnelsen av kalvingsperioden. Sør i landet får en fellingstillatelse på ulv på timen, mens vi må dokumentere veldig store tap. Jeg forstår ikke hvorfor det skal være sånn. Tenker de at reindrifta tåler det?

**Brutalt:** Ørnetatt reinkalv Stållonjårga reinbeitedistrikt i Nord-Troms.

FOTO: PRIVAT



## Lang saksbehandlingstid

Oskal sier galgenhumoristisk at han neste år skal begynne å søke allerede i januar, kanskje ta seg fri noen måneder og bare sende søknader hver dag.

– I år mister vi vel rundt halvparten av kalvene, og sommeren har ikke engang begynt. Det er reindrifta vi lever av, og erstatning for dem som blir tatt i år kommer om ett og et halvt års tid. Og da kan vi regne med at vi får erstatta mellom 20 og 30 prosent av dyra vi har søkt om, sier han.



I området er det også gaupe og jerv. I begynnelsen av juni ble det funnet en rein som var tatt av enten det ene eller andre av de to rovdyrartene, men det var vanskelig å fastslå hvilken, ifølge Oskal.

Mot slutten av juni kan Oskal fortelle at tapene er blitt så omfattende at han har mistet oversikten over detaljene.

– Vår sida har mistet mellom 60 og 70 rein, og for distriktet samlet er det rundt 100, sier han.

– Da fellingsløyvet på den ene ørna gikk ut, søkte vi på å få ta ut fire, men fikk avslag. Søknaden ble slik fordi det er minst fire ørner, men ganske sikkert flere, som tar rein her. Det spiller ikke så stor rolle hva man søker om, for det blir nei uansett, sier Oskal.

Distriktet har lagt ned ekstra innsats i dokumentasjon i år, med innleid hjelp og kadaverhund. Statsforvalteren har gitt tilskudd til hunden, men ikke til ekstra mannskap.

– Det er nyttig med bedre dokumentasjon, samtidig er det surt å måtte betale for mye av dette av egen lomme, sier Oskal.

## Voksen og ung ørn

Rovviltforvalter Rasmus Kristoffer Høyning hos Statsforvalteren i Troms og Finnmark forklarer at grunnen til at det er åpnet for å felle én av to unge ørner er at risikoen for å felle feil individ øker, desto flere en tillater å ta ut.

– I yngletida kan vi ikke vite om en voksen ørn har unger i reiret, og vi kan ikke åpne for å felle en ørn fra ungene. Det er generelt vanskelig å være sikker på at en feller skadevoldende individ når en åpner for skadefelling av ørn, men i dette tilfellet har vi grunn til å være ganske sikker på at begge de to unge ørnene utgjør et betydelig skadepotensial, sier han til Rovdyr.org.

– Det er sjelden at myndighetene åpner for skadefelling av ørn. Denne gangen var det stort skadeomfang og muligheten til å felle unge ørner som gjorde at dere ga tillatelsen. Hvordan var det sist, i 2019, da dere ga løve til å felle ørn?

– Da var den én konkret ørn, som var filmet og tatt bilde av av reindriften mens den tok rein. Også en rovviltkontakt kunne bekrefte observasjonen av den unge ørna. I likhet med i år, var det også den gangen en ung ørn, og vi kunne være sikre på at den ikke hadde unger i reiret, sier Høyning.

– Du sa til Folkebladet for en tid siden at «reindriften må akseptere et visst tap til kongeørn», noe som har avstedkommet en del reaksjoner?

– Ja, det stemmer, og uttalelsen blir satt litt på spissen når den tas ut av en intervjukontekst og brukes som en overskrift. Saken er at vi har en kongeørnbestand, samtidig har vi per i dag ingen bestandsregulering. Da er det en konsekvens av den vedtatte politikken at reindriften må godta et visst tap, og statsforvalterne må jobbe innenfor de fastsatte rammene. Så finnes det en erstatningsordning for å kompensere for det som er av tap. Om en ønsker en annen politikk, må en jobbe politisk for en endring, sier Høyning.

Miljøminister Espen Barth Eide (Ap) uttaler til Troms Folkeblad at kongeørnbestanden er i tråd med det nivået Stortinget har bestemt.

– Det er ikke rom for bestandsregulering. Dersom situasjonen tilsier det, vil imidlertid skadefelling av skadegjørende individer kunne gjennomføres, men dette må vurderes konkret i hvert tilfelle. Gis det tillatelse til skadefelling, er jeg innstilt på at Statens naturoppsyn kan bistå i fellingen om det lokale fellingslaget ønsker det, sier Eide.

## 58 jervekull registrert så langt i år, pr. 15. juni 2023

Åsmund Ystad

Det foreløpige resultatet fra årets registrering av jervekull tyder på en betydelig økning igjen i antall ynglinger etter en nedgang forrige år. Årets endelige resultat ser dermed igjen til å ende langt over bestandsmålet på 39 årlige kull. De tre foregående årene har antall registrerte jervekull vært henholdsvis 45, 60 og 63.

Dato	Kommune	Status
Region 1 Vestlandet		
21.04.2023	Luster	Dokumentert
Region 3 Oppland		
06.06.2023	Skjåk	Antatt
04.05.2023	Sel	Dokumentert
03.05.2023	Lesja	Dokumentert
17.04.2023	Sør-Fron	Dokumentert
12.04.2023	Dovre	Dokumentert
12.04.2023	Lesja	Antatt
12.04.2023	Skjåk	Dokumentert
Region 5 Hedmark		
30.04.2023	Rendalen	Dokumentert
30.04.2023	Rendalen	Dokumentert
28.04.2023	Rendalen	Dokumentert
17.04.2023	Rendalen	Dokumentert
08.04.2023	Åsnes	Dokumentert
02.04.2023	Stor-Elvdal	Dokumentert
01.04.2023	Engerdal	Dokumentert
30.03.2023	Trysil	Dokumentert
30.03.2023	Trysil	Dokumentert
20.03.2023	Rendalen	Dokumentert
18.03.2023	Åmot	Dokumentert
16.03.2023	Rendalen	Dokumentert
16.03.2023	Trysil	Antatt
28.02.2023	Åsnes	Dokumentert
Region 6 Midt-Norge		
10.05.2023	Lierne	Dokumentert
07.05.2023	Høylandet	Dokumentert
06.05.2023	Verdal	Dokumentert
04.05.2023	Snåsa	Dokumentert
03.05.2023	Snåsa	Dokumentert
03.05.2023	Steinkjer	Dokumentert
02.05.2023	Lierne	Antatt
02.05.2023	Snåsa	Dokumentert
02.05.2023	Grong	Dokumentert
18.04.2023	Sunddal	Dokumentert
17.04.2023	Rauma	Antatt
13.04.2023	Lierne	Dokumentert
11.04.2023	Røros	Antatt
10.04.2023	Verdal	Dokumentert
06.03.2023	Lierne	Dokumentert
Region 7 Nordland		
09.05.2023	Rana	Dokumentert
05.05.2023	Narvik	Dokumentert
04.05.2023	Saltådal	Dokumentert
29.04.2023	Hemnes	Dokumentert
29.04.2023	Vefsn	Dokumentert
16.04.2023	Bindal	Dokumentert
25.03.2023	Narvik	Dokumentert
Region 8 Troms og Finnmark		
08.06.2023	Målselv	Antatt
16.05.2023	Kåfjord	Dokumentert
13.05.2023	Lebesby	Dokumentert
09.05.2023	Balsfjord	Dokumentert
27.04.2023	Sør-Varanger	Dokumentert
25.04.2023	Kvænangen	Dokumentert
24.04.2023	Tana	Antatt
24.04.2023	Storfjord	Antatt
17.04.2023	Bardu	Dokumentert
14.04.2023	Tana	Dokumentert
12.04.2023	Nordreisa	Dokumentert
25.03.2023	Karasjok	Dokumentert
13.03.2023	Bardu	Antatt
13.03.2023	Målselv	Antatt

KILDE: ROVDATA.NO

John Karlsen blir første som trekker seg som leder i ei rovviltnemnd:

# – Kan ikke forsvare dette

*Svein Egil Hatlevik*

John Roald Karlsen har vært leder i Rovviltnemnda i Troms og Finnmark (rovviltregion 8) i snart åtte år. Nå vil han ikke mer. Det er første gang siden ordningen med rovviltnemnder ble opprettet i 2005 at en nemndsleder ønsker å trekke seg.

– Vi i nemnda er mellom barken og veden. Vi får trøkket fra dem som rammes av manglende forvaltning, men mangler myndighet til å fatte de nødvendige vedtakene, sier Karlsen til Rovdyr.org.

– Når jeg ikke lenger føler jeg kan stå som ansvarlig for det som skjer, er årsaken at rovviltforvaltningen ikke foregår på den måten som Stortinget har bestemt, og vi kan ikke følge opp det enstemmige rovviltforliket fra 2011, sier han videre.

## Gaupetrøbbel

En av grunnene til Karlsens oppgittethet er gaupesituasjonen i Troms og Finnmark. Bestandsmålet for gaupe i region 8 er ti årlige påviste ynglinger av gaupe, et mål som de ti siste sesongene er innfridd i 2012, 2013 og 2020.

– Vi mener selvsagt at det skal være rovdyr i norsk fauna, samtidig som vi skal forvalte etter en todelt målsetting. Da skal vi ha beiteprioriterte områder og rovviltprioriterte områder, det er hele poenget med den differensierte forvaltningen, sier Karlsen.

Han mener prinsippet om den differensierte forvaltningen ikke blir fulgt opp i Troms og Finnmark.

– Vi har flere tilfeller der gaupe har etablert seg i beiteprioriterte områder. Det kan jeg ikke forsvare. Selv om bestandsmålet for gaupe i regionen ikke er innfridd, står det likevel i rovviltforliket at det ikke skal være rovdyr med

skadepotensial i prioriterte beiteområder, sier Karlsen.

Han forteller at han har tatt opp problemstillingen med Klima- og miljødepartementet.

– Da får jeg bare noen diffuse henvisninger til Bernkonvensjonen og naturmangfoldloven som svar. Det er ikke godt nok, du må også ta hensyn til tamdyr og folk, slik som både konvensjonen og loven åpner for. Slik som det er nå, blir resultatet at det ikke finnes beiteprioriterte områder i regionen, sier Karlsen.

Selv kommer Karlsen fra Lyngen i Nord-Troms og får stadige oppdateringer derfra og fra kommuner i nærområdet som Kvænangen og Nordreisa.

– Dette er noen av de beste beiteområdene i Norge, og næringsutøverne sier gaupe er en medvirkende årsak til at folk gir opp drifta. Flere store sauebønder sliter nå, og reindrifta har samme problemet, sier Karlsen.

## Mangler myndighet

Når antallet dokumenterte gaupeynglinger de fleste år ligger under det regionale bestandsmålet, får nemnda heller ikke myndighet til å vedta kvotejakt på gaupe. Men nemnda kan komme med anbefalinger til Miljødirektoratet.

– Vi har år etter år anbefalt å ta ut noen gauper i beiteprioriterte områder, men blir ikke hørt. Her i regionen er det vanskelige registreringsforhold med lite snø langs kysten. Når det er stor usikkerhet, må vi ha jakt – i hvert fall i de mest utsatte beiteprioriterte områdene. Jeg kan ikke stå og forsvare dette lenger, sier Karlsen.

– Vi har fått beskjed om at gaupeskader på beitedyr skal motvirkes med skadefelling på sommeren, men det nytter ikke. Det er



Trekker seg: John Roald Karlsen  
FOTO: PRIVAT

store beiteområder vi snakker om her, og omfanget av skadene blir ikke klare for utpå høsten – og da er det for seint.

## Ørneprosjekt

I 2016 ba Stortinget Klima- og miljødepartementet om å sette i gang «en forsøksordning for forvaltning av kongeørn innenfor rammene av rovviltforliket» i Troms. Denne ordningen er det ennå ikke blitt noe av, noe som også er en av grunnene som Karlsen trekker fram som en av grunnene til at han ikke lenger ønsker å lede arbeidet i rovviltnemnda.

– Det er håpløst at det ikke har skjedd noe i Troms på dette området. Det er gaupe og kongeørn som skaper de største problemene i vår region. Jerven gjør stor skade, men der er det mulig å få til en slags forvaltning, og det samme gjelder bjørnen, sier han.

Karlsen mener rovdyrsituasjonen fører til et distriktpolitisk problem.

– Hvis de som driver i utmarksnæringene ikke orker mer, blir det stusslig her i området. Dette er viktige næringer for å skape trivsel og bosetting. Slik forvaltningen er nå, legges det til rette for avvikling og ikke utvikling, sier han.

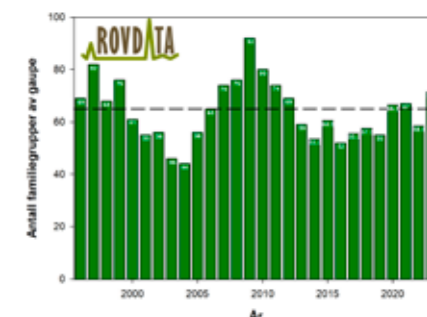
# Gaupe igjen over bestandsmålet

På tross av vedvarende protester mot den årlige gaupejakta viser siste års bestandsstatus en kraftig vekst med 13 flere familiegrupper i 2023 enn året før. Med 71,5 registrerte familiegrupper ligger bestanden godt over Stortingets vedtatte mål om 65.

*Åsmund Ystad*

Årets registrering viser økning i nord, både i region 7 Nordland og region 8 Troms og Finnmark har antall registrerte gauper økt, men ikke nok til at rovviltnemndene i disse to regionene får forvaltningsmyndighet. Men i region 5 Hedmark har økningen ført til at rovviltnemnda i regionen i år for første gang siden 2011 har myndighet til å forvalte gaupe i Hedmark.

Årlig kvotejakt på gaupe er et virkemiddel som brukes for å unngå at gaupebestandens naturlige fluktuasjoner blir for store. Derfor åpnes det for kvotejakt i regioner med nok gaupe også i år der det nasjonale bestandsmålet ikke er nådd. Målet er en flatere bestandskurve der man forsøker å unngå de høye toppene som naturlig vil oppstå hvis man ikke ligger i forkant med bestandsreguleringen.



**Naturlige svingninger:** Antall gauper har en tendens til å følge naturlige svingninger over år.

## Mattilsynet vil evaluere rovviltforliket

Tapstall for særlig sau og tamrein i 2022 gjør at Mattilsynet nå slår alarm. Tilsynet slår fast at rovdyrforliket ikke fungerer.

På landsbasis har det ikke vært store endringer i tapstallene for tap av beitedyr til rovdyr. Men i enkelte områder er tapene svært høye, og Mattilsynet mener dyrevelferdsloven brytes på flere punkt.

De konkluderer i sin siste beiterapport med at «rovviltforliket ikke fungerer» og må evalueres av hensyn til dyrevelferden for beitedyra.

Dette forliket er mer enn ti år gammelt, og legger opp til at rovvilt håndteres av

Miljødirektoratet, mens Mattilsynet skal ta seg av beitedyra.

I rapporten fremkommer det at man i hele Norge tapte 70.078 sauer og lam i 2022. Det gir et samlet tap på «bare» drøye fem prosent. Men i Nord-Østerdalen, Skjåk, Lesja, Mjøsområdet, Telemark og andre steder har sanke-/beitelag opplevd over 30 prosent totale tap og mer enn 45 prosent tap av lam. Nord for Trøndelag opplever fylkene for tredje år på rad en økning i antallet sau drept på utmark, til tross for at antallet som slippes på beite har gått ned.

Tidligere har Mattilsynet definert at det

er uakseptabelt med over 10 prosent tap i en besetning.

For tamrein var det totale tapet hele 22 prosent (80.228 dyr). For reinkalver er tapene på 41 prosent i driftsåret 2021/22.

«Tap av tamrein til rovvilt er et stort dyrevelferdsmessig problem og det berører et svært høyt antall dyr», skriver Mattilsynet som også her trekker fram at rovviltforliket legger opp til at tamrein og rovvilt skal dele store områder.

I en risikovurdering av kommende sesong slår Mattilsynet fast at det er «en svært høy risiko for at mange av beitedyra i Norge vil bli skadet og drept av rovvilt.



Aleksander Øren Heen slutter

# Snakker ut om tida som statssekretær i Klima- og miljødepartementet

✍ Svein Egil Hatlevik

«Det skal føres en mer restriktiv rovdyrpolitikk» var de innledende ordene i avsnittet om rovviltforvaltningen da regjeringen satt sammen av Arbeiderpartiet og Senterpartiet la fram Hurdalsplattformen etter valget i 2021.

Statssekretær Aleksander Øren Heen (Sp) fikk særlig ansvar for rovdyrpolitiske saker i den nye regjeringen. Heen sluttet som statssekretær i Klima- og miljødepartementet i slutten av mars og ble etterfulgt av parti-kollega Kjersti Bjørnstad.

Det er ikke mange regjeringer de siste tiårene som har tiltrådt med en målsetting om «mer restriktiv rovdyrpolitikk», og Rovdyr.org har tatt en prat med Heen om ulike erfaringer fra tida som statssekretær.

– For denne regjeringen har det vært viktig å komme raskt ned på bestandsmålet for ulv. Vi skulle levere en mer restriktiv rovdyrpolitikk. Det har vært et krevende juridisk landskap å bevege seg i, fordi forvaltningen må ta hensyn til både rovviltforlikene og til lovverket og internasjonale forpliktelser, sier Heen til Rovdyr.org.

## Høyesterett

I midten av mai konkluderte Høyesterett at det såkalte Letjenna-vedtaket var gyldig. Vedtaket åpnet for at ulvene i Letjenna-reviret innenfor ulvesona kunne felles. Saken var den trettonde rettssaken om ulv i Norge etter at Stortinget vedtok det nåværende bestandsmålet om ulv på mellom fire og seks årlige valpekull – hvorav tre må være i helnorske revirer og hvor ynglinger i grenserevirer telles som et halvt kull. Denne



Slutter: Aleksander Øren Heen.

FOTO: CECILIE B. STUEDAL

regnemåten ga seks ynglinger av ulv i Norge i vinter, kunne Rovdata melde nylig.

– Det kan hende noen trakk et lettelsens sukk da Høyesterett kom med sin avgjørelse i Letjenna-saken?

– Det var en viktig dom. Vi opplevde et krav om at hvis retten ikke skulle komme med en avgjørelse i vår favør, så ville måtte rovviltforliket og naturmangfoldloven endres. Jeg var egentlig ganske rolig og tenkte vi måtte få en rettskraftig dom i Høyesterett. Den ville enten si at forvaltningen er lovlig, som vi mente den var, eller at dommen ville si at forvaltningen ikke var lovlig og at det ville føre til at vi måtte endre lovverket til noe som gjør at det finnes handlingsrom for å regulere ulvebestanden. Nå har vi et avklart juridisk handlingsrom, og det er bra for forvaltningen framover, sier Heen.

## Bestandsmål

I slutten av mars, få dager før Heen sluttet som statssekretær, ga departementet Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomføre en

faglig utredning av reduksjon av gjeldende bestandsmål for ulv og brunbjørn. Bestandsmålet for bjørn er på 13 årlige ynglinger.

– Nå som rettsavklaringen foreligger, er det kanskje lettere å følge opp arbeidet med et mulig redusert bestandsmål?

– Vi vil bort fra et intervallmål for ulv og ha et konkret tall. Dette er utredninger som pågår nå, så jeg kan ikke kommentere enda. Men vi har fått tydeliggjort at Stortingets vilje faktisk betyr en del i forvaltningen. De bestandsmålene som vi har nå er bestemt av Stortinget, så det er også Stortinget som må ta stilling til om de skal endres, sier Heen.

– Det kan vel utløse en del andre bevegelser på Stortinget?

– Det kan det naturligvis. Nå vet jeg ikke hva Miljødirektoratets utredning vil komme fram til, og bestandsmålet som er satt henger sammen med svenskens bestandsmål for ulv og levedyktighetsanalysene for den felles svensk-norske bestanden. Hvis svenskene

reduserer sine mål for hvor mange ulver de skal ha, kan det få negative følger for forvaltningsrommet i Norge.

## Setten og Mangen

Innavlen blant ulver i Norge og Sverige har vært stor i mange år, og dermed har norske myndigheter prioritert å beskytte Setten-reviret, hvor hannen er en finsk-russisk innvandret ulv.

– Vi kommer vel ikke unna et spørsmål om Mangen-reviret. Det var et mål om å merke dyra i naboreviret Setten, og det skulle gjøre det mulig å kunne gjennomføre lisensfelling i Mangen. Hva skjedde her?

– Vi prøvde så godt vi kunne å få til et vedtak i dette området, for her har det vært konflikt i flere år. Da ønsket vi å ta ut Mangen-flokken, noe som viste seg å være krevende på grunn av genetikk og vanskeligheter med å få isolert Mangen-reviret på en slik måte at vi kunne få en faglig vurdering som sa at vi ivaretok Setten. Det handler om at en skal kunne gå i retten og si at en har full kontroll på det en driver med.

Rovviltnemndene har vedtatt at Mangen-reviret skal kunne felles på lisens til sammen fire ganger, men vedtakene er blitt omgjort av departementet alle gangene.

## Jerv og ørn

– Jerven har ligget en god del over bestandsmål i mange år, med en nedgang i ynglinger forrige sesong. Antall ynglinger ser ut til å øke igjen i år.

– Noen steder gjør geografien at det er vanskelig å lykkes med lisensjakt på jerv. Mange fjellområder er også verneområder, noe som gjør lisensfelling krevende. Det har vært et krav flere år at lisensjakt på jerv og reinsjakta skulle begynne samtidig, og det fikk vi kvittert ut i fjor. Mange har sagt at dette ikke var mulig, men det var det jo. Så får vi se hva slags effekt denne endringen gir over tid.

– I regjeringserklæringen står det ikke all verden om kongeørnforvaltning.

– Vi har dykket litt ned i materien der, men av alle temaene i rovviltforvaltningen er nok dette det mest krevende. Det er lite åpning i



Ny: Kjersti Bjørnstad (SP) er ny statssekretær i Klima og miljødepartementet.

FOTO: TROND A. ISAKSEN/ KD

lovverket for å gjøre noe særlig. Ørn har en helt annen status i naturmangfoldloven, og det er ikke åpnet for bestandsregulering som på de andre store rovdyra. Det er mulig med skadefelling, men en videre oppmyking av regelverket for ørn må man forberede seg på at kommer til å bli veldig vanskelig, sier Heen.

## Embetsverk og rovviltforlik

– En kan lett se for seg at det kan være vanskelig for en statssekretær fra Senterpartiet å dressere embetsverket i Klima- og miljødepartementet.

– Vi har et utrolig profesjonelt embetsverk i Norge, og jeg har opplevd et godt samarbeid med artsseksjonen, selv om vi har hatt uenigheter. Det vil det alltid være i skjæringspunktet mellom fag og politikk, men det kom vi godt ut av. Men det er klart det har vært en del år med en annen rovviltpolitikk, og det nok forvaltningen preget av – både departement og direktorat.

– Har du noen andre betraktninger om perioden din i departementet før vi avslutter?

– Vi kunne ha satt i gang og sagt at vi skulle reforhandle hele rovviltforliket under forutsetning at ingenting fungerer i dag, så kunne vi gått til Stortinget med det. Fremskrittspartiet kom med et slikt initiativ like etter valget. Denne strategien valgte ikke jeg. Det er ikke forliket som er problemet, men at forvaltningen ikke har etterlevd forliket godt nok. Derfor har strategien vært å få til en bedre etterlevelse, og det mener jeg har vært helt riktig. Målet er å gjennomføre det som står i rovviltforliket, og når vi har gjort det, kan vi diskutere om politikken fungerer bra nok, sier Heen.

## Fra Klima- og miljødepartementet:

### Oppdrag om å utrede bestandsmål for ulv og brunbjørn

Miljødirektoratet har fått i oppdrag fra Klima- og miljødepartementet å gjennomføre en faglig utredning av reduksjon av gjeldende bestandsmål for ulv og brunbjørn.

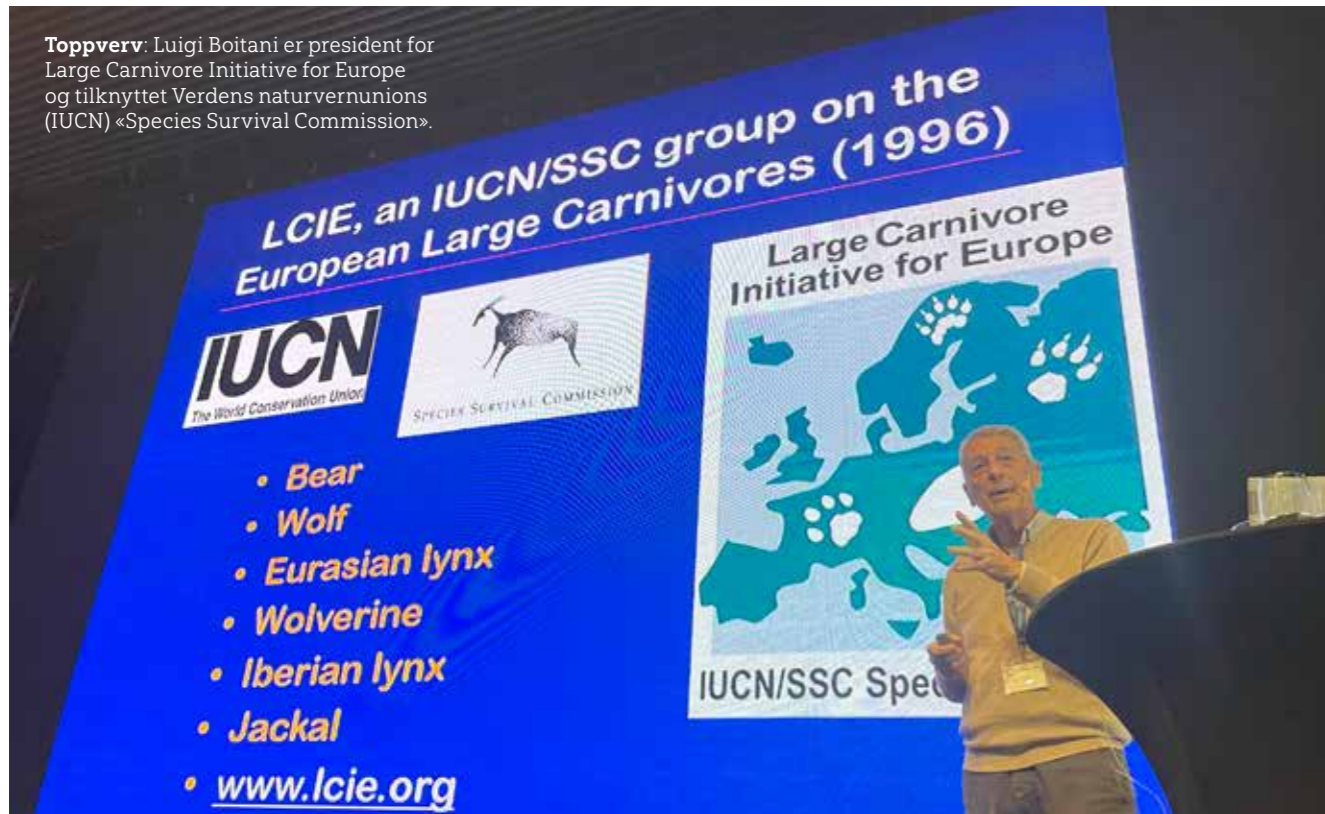
Bakgrunnen for oppdraget er Hurdalsplattformens punkt om rovvilt, som blant annet sier at regjeringen vil utrede en reduksjon av gjeldende bestandsmål for ulv og brunbjørn, med mål å redusere belastningen for beitenæringene og lokalsamfunn. Det går også fram av Hurdalsplattformen at regjeringen ønsker å fjerne intervallmål.

Denne utredningen vil danne et viktig grunnlag for det videre arbeidet med å vurdere om bestandsmålene for ulv og brunbjørn skal reduseres.

### Ekstra midler til skadefelling av rovdyr i 2023

Stortinget vedtok nylig å bevilge 11 millioner kroner ekstra til skadefelling av rovdyr i revidert nasjonalbudsjett. Dette skal gi et løft til mer effektiv gjennomføring av skadefellingsoppdrag i kommunene.

– Rask og effektiv skadefelling av rovdyr er viktig i tapsutsatte beiteområder. Da trengs god organisering og forberedelser av fellingslagene, godt trente hunder, kommunikasjonsutstyr og kompetansebygging. Jeg håper nå at kommunene gjør sitt for å bidra til en mer effektiv skadefelling, sier klima- og miljøminister Espen Barth Eide.



**Toppverv:** Luigi Boitani er president for Large Carnivore Initiative for Europe og tilknyttet Verdens naturvernunionen (IUCN) «Species Survival Commission».

LCIE-sjef:

# – Demokratiet må bestemme rovdyrpolitikken

Luigi Boitani mener det vil bli mindre konflikt knyttet til ulv i Europa i framtida.

Svein Egil Hatlevik

Luigi Boitani er president for Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE), en gruppe forskere som jobber for å bevare store rovdyr i Europa. På sin egen nettside beskriver LCIE sin visjon som å «Å opprettholde og gjenopprette, i sameksistens med mennesker, levedyktige populasjoner av store rovdyr som en vesentlig del av økosystemer og landskaper over hele Europa».

Boitano holdt åpningsforedrag under konferansen Wolves Across Borders, som fant sted like utenfor Stockholm 8. til 11. mai. Rovdyr.org intervjuer ham noen uker senere over telefon, i slutten av mai.

– På nettsiden til LCIE kan man lese mye om hvem dere er, hva dere gjør og hva dere står for. Men hvordan vil du beskrive påvirkningen til LCIE på rovdyrpolitikk i Europa?



Luigi Boitani

– Vi produserer våre tekniske og vitenskapelige og vurderinger, så blir det opp til politikerne å foreta beslutninger. Vurderingene handler for eksempel om hvor det er rovdyr, hvor mange det er og hva slags overvåkingssystemer som finnes i ulike land. Vi leverer kunnskap som politikere kan ha som grunnlag for sitt arbeid, sier Boitani.

Et eksempel på en slik vurdering kom i forbindelse med at Sveits i fjor hadde foreslått at ulvens bevaringsstatus i Europa burde nedgraderes i Bern-konvensjonen. Da var Boitani hovedforfatter, sammen med en rekke andre LCIE-eksperter, for rapporten Assessment of the conservation status of the wolf (Canis lupus) in Europe. I november var det avstemning om saken, og blant landene som har tilsluttet seg Bern-konvensjonen var det flertall om å la ulvens bevaringsstatus forbli uendret og dermed ha like strengt vern som før.

Som navnet antyder var grenseoverskridende forvaltning et gjennomgående tema under Wolves Across Borders-konferansen. Som kjent tar verken ulven eller andre dyrearter hensyn til menneskenes grensestreker på kartet.

– Europa har et stort problem med administrativ fragmentering. Norge og Sverige er et godt eksempel. Den samme populasjonen forvaltes med to forskjellige planer. Samtidig skaper grensegjerder som skal holde folk ute i økende grad vanskeligheter, og det samme gjelder gjerder som skal forhindre spredning av dyresykdommer som svinepest, sier Boitani.

Wolves Across Borders-konferansen ble arrangert i Värmdö utenfor Stockholm. Hit kom 300 deltagere fra forskning, forvaltning og ulike organisasjoner. Konferansen ble arrangert av Sveriges lantbruksuniversitet, Skandulv og Høgskolen i Innlandet.

### Besatt av tall

Boitani viser til Alperregionen, hvor land som Østerrike, Sveits, Frankrike, Italia og Tyskland kunne ha samarbeidet mer om ulveforvaltningen. Det som i stedet har skjedd, observerer Boitani, er at nasjonale

mål fører til at hvert enkelt land må huse relativt mange ulver.

– Fragmentering kan ofte føre til et høyere antall ulver, men flere individer av en art er ikke nødvendigvis et gode. Målet er ikke flest mulig ulver over alt, men sameksistens mellom mennesker og ulver, sier han.

– Det er mange som er besatt av tall. Folk vil hele tiden vite hvor mange ulver det finnes et gitt sted. Mange fokuserer på antall ulver i stedet for antall konflikter. Det er bortkastet tid.

Boitani er professor emeritus i zoologi ved Universitetet i Roma. Han har forsket på ulv og bjørn siden begynnelsen av 70-tallet.

– Hvordan ser konfliktbildet knyttet til ulv ut i Italia?

– Det er bare i visse områder hvor det er konflikt knyttet til ulven. Da er det snakk om steder hvor ulven er kommet tilbake etter å ha vært borte lenge, og hvor husdyr vandrer fritt. Andre steder er det slett ikke ille. Det er ganske stor toleranse for ulv i

Italia sammenlignet med andre land.

– Jeg leste nettopp en nyhetsartikkel om en bonde i Tremezzo nord i Italia som skulle ut og se til dyra sine, og som hadde blitt omringet av tre ulver. Det beskrives at ulvene biter i mannens skjorte.

– Tror du at hvis en ulv virkelig hadde forsøkt å angripe et menneske, at den bare hadde bitt i skjorta hans?

– Spørsmålet jeg ville fram til var: Hvordan påvirker en slik hendelse folks holdninger til ulv i Italia?

– Alle skjønner at det er falske nyheter når mediene skriver av dette er et ulveangrep på et menneske, for det er det denne hendelsen blir framstilt som. Det som har skjedd er at ulven har forsøkt å ta husdyr, og så har et menneske gått mellom og forsøkt å jage vekk ulven. En slik hendelse påvirker ikke folks toleranse for ulv i Italia.

– I april var det en person som ble drept av en bjørn i Italia. Har det noen påvirkning på befolkningens toleranse for bjørn?



**Grensevilt:** Ulike myndighetsområder og -nivåer skaper utfordringer for grenseoverskridende forvaltning, argumenterer Luigi Boitani.



**Ulvekonferanse:** Wolves Across Borders var en internasjonal ulvekonferanse som fant sted like utenfor Stockholm 8. til 11. mai i år.

– Ja, det har vært en alvorlig ulykke hvor en bjørn har drept en mann. I dette tilfellet er det snakk om en jogger som kommet overraskende på en bjørn, og min oppfatning er at de fleste har forståelse for at slike hendelser kan skje en sjelden gang. Dette er første gang i nyere tid at et menneske er drept av bjørn her i Italia.

### Italiensk ulveforvaltning

– Flere ganger har jeg hørt skandinaver snakke om såkalt italiensk ulveforvaltning. Begrepet går ut på at det ikke finnes noen offisiell bestandsregulering av ulv i Italia, men at det foregår ganske omfattende ulovlig avliving av ulv. Kjenner du til dette begrepet?

– Nei, det kjenner jeg ikke til. Det er riktig at vi har en del ulovlig avliving av ulv i Italia, men jeg tror nok det er mindre her enn i Skandinavia. Grunnen til at jeg tror det er ganske enkelt fordi det er mindre snø her, og det er vanskeligere å drive tjuvjakt på ulv uten snø.

– Da du holdt innlegg under Wolves Across Borders-konferansen tok du opp problemet med hybridisering mellom ulv og hund og sa det er et økende problem

over hele Europa. Hvordan håndteres denne problemstillingen i Italia?

– Det er lett å håndtere dette problemet når det er snakk om isolerte tilfeller av hybridisering, så du kan ta ut dyrene. Men når det er utbredt hybridisering, er det ingenting man kan gjøre med saken. I Alpene er ikke hybrider noe problem, men i Appenninene lenger sør er det en god del hybrider i enkelte områder. Da må vi bare akseptere at det ikke er stort en får gjort.

### Liker ikke «rewilding»

– Du sa også under innlegget ditt at du ikke liker begrepet «rewilding». Hvorfor ikke?

– Det er fordi vi allerede har et godt begrep som har vært i bruk i mange år, nemlig «økologisk restaurering». Da trenger vi ikke å snakke om «rewilding»; vi trenger ikke et nytt ord for å selge på nytt noe som er godt etablert, sier Boitani.

– Jeg forstår det slik at den publikasjonen du skriver for har et ståsted som ser rovdyrspørsmål fra sauebøndernes side. Da burde du vel være interessert i det faktum at saueholdet subsidieres mye i både EU,

Sveits og Norge. Det er vel opp mot 80 prosent av inntektene til sauebønderne som er subsidier i Norge, legger han til.

– Ja, samfunnet subsidierer bondene for å opprettholde kulturlandskapet og for å drive en ekstensiv matproduksjon hvor en i størst mulig grad høster de ressursene som finnes i landskapet. Samtidig subsidierer også som regel bonden saueholdet med arbeidsinntekter fra andre sektorer. Selv om det er statlige tilskudd til saueholdet, er det ikke nok lønnsomhet i drifta, slik at bonden i tillegg må jobbe som for eksempel lærer, snekker eller i kommunen for å kunne være sauebonde.

– Ja, ville det ikke være bedre å slutte med saueholdet da?

– Synes du det er en god idé?

– Det er én av flere muligheter. Dette bringer oss tilbake til det første spørsmålet du stilte. Alt dette handler om politikk, og om hva samfunnet skal prioritere, sier Boitani.

– Jeg tenker at det å produsere mat til den norske befolkninga med utgangspunkt i det landskapet som finnes i Norge har en stor verdi. Det er mitt verdensbilde, noen mener kanskje noe annet. Du sa jo også i innlegget ditt at en del bevaringsbiologer kan være arrogante, at de tenker at en bonde uansett får erstatning for rovdyrattatte husdyr, i tillegg til at de får subsidier.

– Ja, det er riktig at penger bare er en del av diskusjonen. I tillegg er myndighetene der, og de skal hjelpe bondene, og de skal finne en balanse. Pengene er der for å hjelpe bondene å forebygge ulveangrep og for å erstatte tapte dyr når angrep skjer. Den første loven om rovdyrerstatning kom i 1976 i Italia. Den gangen tenkte vi at en ikke kan redde ulven uten å også hjelpe dyreeierne. Det er nødvendig for å finne balansen, og det mener jeg virkelig. Denne saken har jeg kjempet for siden 1970-tallet, sier Boitani.

– Du sa også at det er dyrt med gjerder og buskapsvoktende hunder. Samtidig la du vekt på at denne typen tiltak ikke

kan selges inn som mulige løsninger for reindrifta i Norge eller Finland.

– Det finnes mange typer dyrehold rundt i verden, avhengig av tradisjoner, geografi og hva slags typer sau, geit, reinsdyr eller storfe som benyttes. Så det er viktig å forstå at det ikke finnes noen optimal universalløsning som fungerer alle steder.

– Da jeg deltok på Wolves Across Borders-konferansen ble jeg litt overrasket at det var en såpass positiv holdning til ulvejakt i mange av diskusjonene som fant sted.

– Ulver er som en hvilken som helst annen art. Det er vanlig med jakt på gaupe, bjørn, hjort og elg. Det er ingenting som i utgangspunktet er annerledes med ulv. Så lenge det finnes politisk og sosial aksept, er det bare å jakte ulv. Du har ikke vært på en konferanse for ulvevelskere, du har vært på en konferanse for ulveforskere. Mange forskere ønsker å finne fram til en løsning for en sameksistens mellom mennesker og ulver, og da nytter det ikke å utelukke ulvejakt som mulig virkemiddel.

### Polarisering og fundamentalisme

– Du sa også i innlegget ditt at du ser et

økende problem knyttet til fundamentalisme i rovdyrdebatten.

– Ja, hvis debatten er full av fundamentalister, så er det ikke mulig å finne løsninger eller kompromisser. Hvis du overhodet ikke ønsker at det skal være mulig å skyte en ulv, så er du fundamen-

«Hvis du overhodet ikke ønsker at det skal være mulig å skyte en ulv, så er du fundamentalist»

talist. Dette er et økende problem i mange land, som for eksempel Spania, Italia, Nederland og Tyskland.

I vinter ble det påvist til sammen 51 valpekull født i Sverige og Norge i 2022, kunne Rovdata opplyse i en pressemelding nylig. Det var en nedgang på tre kull fra året før. Av de 51 dokumenterte valpekullene ble tre kull påvist i helnorske revir, seks kull i revir på tvers av riksgrensen mellom Norge og Sverige og 42 kull i helsvenske revir.

– Hvert land må finne sin balanse. Sverige og Norge er interessante eksempler på ulik nasjonal politikk. Det ene landet har latt antallet vokse til rundt 500, mens det andre ikke vil ha mer enn 20–30 eller hva



det nå er. Jeg husker ikke tallet i hodet, men det er uansett latterlig lite for et land som Norge – det er i hvert fall min personlige mening.

– Det norske bestandsmålet på 4–6 ynglinger betyr vel i praksis mellom 40 og 60 ulver.

– Ja, det er ikke mye. Men som jeg sier, så må alle land finne sin balanse. Og når en politisk beslutning er tatt i parlamentet i et demokratisk samfunn, så må den aksepteres. Hvis

norske parlamentarikere bestemmer seg for å ha tre ulver i Norge, vil jeg mene det er hårreisende, men hvis det er det demokratiet kommer fram til, så må det være slik. Den som er uenig, må jobbe for å endre politikken.

### Spår mindre konflikt

– Hva mener du ville vært et antall ulver i Norge som ville vært noe annet enn latterlig, da?

– Nei, det har jeg ingen tanker om. Jeg har ikke nok kunnskap om norske samfunnsforhold til å mene noe om det, sier Boitani.

– Tror du det kommer til å bli eller mindre konflikt knyttet til ulv i Europa i framtida?

– Jeg tror det kommer til å bli mindre, fordi det kommer til å være færre frittbeite sauer. Det er et hardt og tungt liv å være sauegjeter. Du må være sammen med sauene hele tida, med mindre du drømmer om en verden hvor det ikke finnes ulv, bjørn, gaupe eller jerv og du kan ha fjellet bare for deg selv og sauene. Men det er et helt feil syn på verden, hvor menneskene eier alt og resten av naturen bare er det for å tjene mennesker. Derfor tror jeg den synkende trenden i fjellandbruket og småfeholdet kommer til å fortsette.

**Sør i Italia:** Det er over 3000 ulver i Italia og populasjonen er i vekst, ifølge en LCIE-rapport fra i fjor. Her en ulv i Appenninene.

FOTO: LUIGI PICCIRILLO (CC BY-SA 2.5)



# De trofiske kaskadenes problem

Miljøetikeren John Vucetich oppfordrer ulveforkjempere til å argumentere for det de egentlig mener.

Svein Egil Hatlevik

John Vucetich er professor ved Michigan Technological University i USA og har spesialisert seg på miljøetik. Han er leder for et prosjekt som går ut på å overvåke samspillet mellom ulv og elg på Isle Royale, en nasjonalpark på en øy i Lake Superior på grensa mellom USA og Canada, noe han har holdt på med i nesten tre tiår.

I juni kunne Michigan Technological University estimere at ulvebestanden på Isle Royale i 2023 utgjør 31 dyr, en økning på fire fra året før, ifølge NTB. I 2018 vedtok politikere i Michigan å flytte 19 ulver fra fastlandet over til øya etter at bestanden mer eller mindre hadde kollapset på grunn av innavl. Elgbestanden var estimert til 967 elger, ned fra 1346 i fjor, og over en halvering fra 2000 elger i 2019. Studiene av ulv og elg på Isle Royale begynte i 1958. Forskere antar at de første elgene svømte til Isle Royale rundt 1900-årene, mens ulvene ankom sent på 40-tallet.

– Vi prøver å forstå forholdet mellom ulv og elg. På Isle Royale har vi det lengste sammenhengende studiet av et rovdyr-byttedyr-system i verden. Det har foregått i mer enn seksti år. Vi måler elgens påvirkning på vegetasjonen, studerer

ulvedrepte elger og overvåker bestandsutviklingen for de to artene, sier Vucetich til Rovdyr.org.

## Drapstakt

Dermed kan forskerne granske hvordan de ulike bestandene har variert i størrelse over lang tid og hvor ofte ulver dreper elger – et tall som kommer til uttrykk gjennom den såkalte drapstakten.

– Drapstakten gir oss oversikt over mattilgangen til ulven og hvor stor påvirkning ulvene har på elgbestanden. Når ulver dreper en elg, har det stor betydning hva slags elg de dreper. Hvis det er en frisk elg, kan det ha stor påvirkning på bestanden, men om det er en gammel, syk eller underernært elg – en som uansett ville ha dødd – har det ingen effekt på størrelsen på elgbestanden at den blir tatt av ulv, sier Vucetich.

Om vinteren flyr forskerne over Isle Royale og kartlegger steder hvor ulv har tatt elg. Sommerstid kommer de tilbake og inspiserer skjelettrestene for å undersøke elgenes helsetilstand da de var i live.

Vucetich har også gitt ut boka «*Restoring the Balance: What Wolves Tell Us about Our Relationship with Nature*». Under



**Predasjon:** Ulver angriper elg på Isle Royale i delstaten Michigan i USA. Bildet er tatt vinteren 2012.

FOTO: ROLF PETERSON (CC BY 3.0)

Wolves Across Borders-konferansen utenfor Stockholm i mai holdt Vucetich et innlegg med overskriften «*Hva økologisk vitenskap kan og ikke kan gjøre for bevaring av ulver*».

– All bevaring handler om hva vi bør gjøre, om etiske spørsmål. Et viktig prinsipp i etisk tankegang er at fakta alene

aldri kan fortelle deg hva du bør gjøre. Fakta er viktige for å fatte informerte beslutninger, men vi trenger også å forstå hva slags verdier vi har. De aller fleste steder i verden hvor det finnes ulver er det også mennesker i nærheten, og disse menneskene har ulike verdier. Og så lenge folk er uenige om hva slags verdier som skal legges til grunn for beslutninger, vil



**Biologiprofessor:** John Vucetich har fordypet seg i demografisk og genetisk populasjonsbiologi, samspillet mellom ulv og elg og miljøetik.

FOTO: SVEIN EGIL HATLEVIK

det også være uenighet om hva som er riktig å gjøre, sier Vucetich.

## Trofiske kaskader

Mange ulveentusiaster argumenterer for at ulver er bra for økosystemer. Tanken er at så lenge det finnes ulv i et økosystem, så påvirker ulvens predasjon mange andre arter – byttedyr, vegetasjon, fugler, lav og biller. Denne ideen om ulvens påvirkning på omgivelsene kalles trofiske kaskader.

– Ett eksempel er at mange bruker trofiske kaskader som en grunn til hvorfor vi bør bevare ulver. Resonnementet er at trofiske kaskader er verdifulle og at ulver kan utløse trofiske kaskader, og derfor bør vi bevare ulven. Hvis det er tankegangen din, og du på ett eller annet tidspunkt oppdager at ulver i et gitt miljø ikke utløser trofiske kaskader, eller at kaskadefeffekten er svak eller ubetydelig, så får du et problem med å forklare hvorfor du ønsker å bevare ulv. Da passer ikke argumentasjonen din med hva vitenskapen viser. Min oppfatning er at mange som ønsker å bevare ulver, ønsker dette fordi de mener at ulver er verdifulle i seg selv. Men så tenker de kanskje at en slik argumentasjon ikke vil fungere i en offentlig debatt, så da bruker de et annet argument som de tror vil fungere, sier Vucetich.

– Da ender mange opp med å forsvare ideen om ulven og trofiske kaskader gjennom tykt og tynt, til tross for at vitenskapen viser at det er mye mer komplisert enn som så. En slik argumentasjon kan skape flere problemer: Du kan ende opp med at vitenskapen blir politisert, og det kan bli vanskelig for forskerne å gjøre jobben sin på en redelig måte. Et annet problem er at hvis du mener at ulven er verdifull i seg selv, så bør du bruke tida di på å argumentere for det. Du bør argumentere for de verdiene du står for, sier han.

– *Hva kan du si om kunnskapsstatus i forskningen knyttet til trofiske kaskader? Skjer det ofte?*

– Dette kommer ulike forskere til å gi veldig ulike svar på. Min oppfatning er én blant mange, og for å begynne å svare kan jeg først si noe om hvordan man definerer trofiske kaskader. Noen forskere mener at en hvilken som helst indirekte effekt av ulv kan være en trofisk kaskade. For eksempel hvis vegetasjonen endrer seg litt på grunn av ulvens predasjon på elg. Andre forskere har en annen definisjon og mener at ulven som toppredator må påvirke alle byttedyr og at planteeterne igjen må påvirke all vegetasjon i et økosystem. Dette er to ytterpunkter, og det finnes ikke ett riktig svar på hva som egentlig er en trofisk kaskade, sier Vucetich.

**Ulike standarder**

Ofte, hvis to forskere er uenige om ulver utløser trofiske kaskader, snakker de ikke engang om samme fenomen, forklarer professoren.

– En annen utfordring er at forskere har ulike krav til hva som gjelder som evidens som understøtter en hypotese, fortsetter han.

– For å overdrive litt: Noen mener at du trenger et eksperimentelt oppsett hvor du kan gjenskape det samme utfallet flere ganger, hvor du overvåker flere ulvebestander i et identisk miljø. Noen ulvebestander må være helt fri fra menneskelig påvirkning, mens andre kanskje jaktes ganske hardt. Så

kan du sammenligne påvirkningen fra de ulike bestandene i eksperimentet for å kanskje kunne påvise en trofisk kaskade. Dette ville gitt mer sikker kunnskap, men det er jo ikke mulig å oppnå slike standarder for forskningen i virkelighetens verden. Det andre ytterpunktet kan være at forskere

**«Noen bryr seg om ulver så mye at det kan påvirke hvordan de tenker om trofiske kaskader»**

bare ser at antall ulv øker og antall elg synker over det samme tidsrommet. Det er en korrelasjon, og mange vil kanskje tenke at det ene utløser det andre. Men det er likevel mulig at antall elg har sunket av helt andre grunner, for eksempel tørke eller menneskers jakt, sier Vucetich.

– Du må huske at forskere ikke er roboter. De er mennesker som i ulik grad bryr seg om ulver. Noen bryr seg om ulver så mye at det kan påvirke hvordan de tenker om trofiske kaskader.



**Forelesning:** John Vucetich foreleser under ulvekonferansen Wolves Across Borders i Stockholm i mai i år. FOTO: SVEIN EGIL HATLEVIK

Personlig er ikke Vucetich så opptatt av de trofiske kaskadene.

– Temaet er så uoversiktlig, men det finnes et enklere spørsmål: Hvordan påvirker ulven størrelsen på en byttedyrbestand? Da er svaret at noen ganger har ulven en større påvirkning enn andre ganger. Det varierer over tid. Det kan være slik at ulven har en stor påvirkning over et helt tiår, men så kommer det neste tiåret og da kan effekten på størrelsen på elgbestanden være nesten helt fraværende. Og så forandrer det seg igjen. I tillegg er det vanskelig å fastslå hva som faktisk har skjedd før lenge etterpå. Mange ønsker å skyte mange ulver for å ha en større elgbestand, og det kan fungere noen ganger, men ikke alltid. Og svaret på om det fungerer slik får vi som regel lenge etterpå, sier han.

*Dette er et utdrag av et lengre intervju du kan lese på Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk sitt nettsted: [www.rovdyr.org](http://www.rovdyr.org).*



– Hvis det hadde mulig å ta ut de verste skadegjørerne, ville det hjulpet, mener sauebonde John Inge Vik.

**Svein Egil Hatlevik**

Fitjarøyene beitelag har mellom 600 og 700 utegangersauer i skjærgården mellom Stord og Bømlo i Vestland fylke. I et øylandskap som tidligere var befolket av fiskerbønder er det i dag for det meste sommerhus, og kulturlandskapet trenger aktiv skjøtsel for å bevare kystlynghei og fjerne sitkagran – mange av øyene er nå helt fri for dette omdiskuterte importerte treslaget. Lite folk gir også mer rom for ørn.

John Inge Vik fra Austevoll har vært sauebonde i rundt 30 år, og i mange av årene har han slitt med store tap til kongeørna.

– De siste årene har det vært ganske mye tap. Bare i de beiteområdene vi bruker, har vi tre hekkende par pluss ungfugl. I år er

**Tilvenning:** Når sauene får litt kraftfôr under tilsynsrunden, blir de mer tilvent folk og dermed også lettere å holde oversikt over.



år. I andre områder hvor det er hekkende ørn, er svinnet større, mener han.

– Tre ganger i år har jeg sett ørna fly avgårde med noe som ser ut som lam. Poenget er uansett at det er tilfeldigheter som avgjør om skadene blir store, sier Vik.

**Trussel om beitenekt**

Våren 2014 truet Mattilsynet med beitenekt, og ville Vik skulle fjerne alle sauene i



**Sommerhus:** Bygningene står fortsatt på øya Ålforo, men brukes stort sett bare som feriehus.

løpet av høsten, ifølge en artikkel i Bondebladet det året.

– Da hadde ørna reir på samme øy som vi hadde sauer. Tapene var oppe i over 30 prosent. Jeg måtte høyt opp i systemet for å få dispensasjon og ha lov til å ha dyr fremdeles. Vi måtte flytte dyrene fra én øy til en annen, men for en ørn er det jo bare noen vingetak, så er den borte på neste øy, sier Vik.

Etter det har driftsformen vært en litt annen, og bonden har fått bygget stort fjøs for å kunne ha ungdyr hjemme om vinteren.

– Det har hjulpet kolossalt. Vi driver jo egentlig med utegangere som er på øyene hele året, og vi har måttet investere ganske mye, og det blir mye tilleggsarbeid med transport av dyra, lamming på innmark, utvidet tilsyn og ekstra vinterfôr, sier Vik.

**– Hvordan skulle forvaltningen av kongeørna sett ut hvis du fikk bestemme?**

– Kongeørna er jo ingen utrydningstruet art. Hvis det hadde mulig å ta ut de verste skadegjørerene, ville det hjulpet. For meg ser det ut som at det er hunnene som tar mest lam. Hadde en kunne tynnet ut litt, så ville det gått noen år før de bygger seg opp igjen akkurat her, og det begynner på nytt. Det har skjedd en gang før her i Fitjarøyene, hvor hunnen i parforholdet forsvant, og da var det nesten ikke tap. Så

gikk det noen år, og det ble mer og mer.

**Avvist skadefelling**

Vik har flere ganger søkt om skadefellingstillatelse, men fått avslag. Det er ikke mulig å konkret fastslå hvilken ørn som er skadevolder, har vært den tilbakevendende begrunnelsen.

**– Har ørnesituasjonen vært en trussel for at dere fortsatt skal orke å holde på?**

– Det er veldig fint å se ørn i naturen. Det er flotte dyr, men det må være mulig å

kunne ta ut dyr som gjør skade. Det er sunn fornuft. Når vi har vært på vårt mest frustrerte, har vi så klart lurt på om det er noen vits å bale med dette her, sier Vik.

– Det mange ikke tenker på, er at de største tapene til ørn skjer når søyene produserer mest melk. Så mister de lamene sine, og vi må ut og melke så søyene ikke får sprenge. Det er ikke alltid vi får tak i skremte dyr. Så er det koldbrann og fluemark og dyr som dør langsomt. I slike situasjoner tenker man ofte på om det er noen vits å fortsette, legger han til.

Beitelaget har en fulltidsansatt som fører tilsyn med dyra året rundt. I tillegg er det mange andre i beitelaget som deltar aktivt.

– Jo oftere du er og ser etter dyra, jo bedre. Særlig i lamminga er det viktig å være mye i området. Vi har faste plasser hvor vi gir dyra litt kraftfôr, slik at det skal være lettere å følge med og at dyra skal bli tammere, sier Vik.

**Smartere og dummere**

Rundt om på Fitjarøyene er det lett å se hvilke av øyene som beites og skjottes og hvilke som er gjengrodd med kratt og trær. Samtidig preges landskapet av vindmøller i det fjerne – langt unna til fots, men ikke for en ørn.



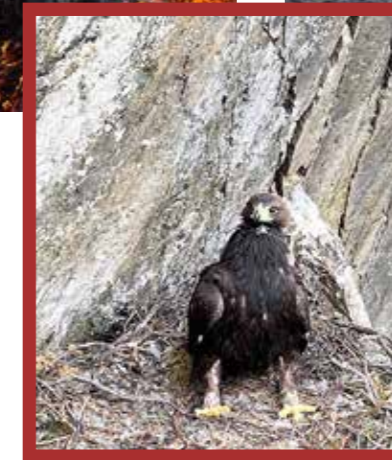
**Forventning:** Sauene møter opp på kaia når de forstår at matfar er på vei med kraftfôrbøtta.



**Flammer:** Lyngheisviing krever at man har god kontroll.

**Brent:** Lyngheisviing finner sted om vinteren.

BEGGE FOTO: PRIVAT



**Ørn:** En kongeørn fanget opp ved hjelp av viltkamera.

**Ørneskadd:** Et lam tatt av ørn dokumenteres.

BEGGE FOTO: PRIVAT

– Havørna er nok mye dummere og svinser rundt blant vindmøllene, men kongeørna tror jeg holder avstand. Den er smartere, sier Vik.

«Kystlyngheier er flere tusen år gamle kulturmarkstyper som er formet av beiting, brenning og slått», heter det på Miljødirektoratets nettsider, hvor det også kan leses at bare 10 prosent av de tidligere lyngheiområdene i Norge gjenstår. Det er særlig etter andre verdenskrig at mye av kystlyngheiene har forsvunnet.

«I Norsk rødliste for naturtyper fra 2018 er kystlynghei oppført i kategorien sterkt truet. Statusen er dermed uforandret fra den første rødlista for naturtyper, som

kom 2011», skriver direktoratet videre:

**– Det kan virke paradoksalt at ørna er så strengt vernet, og at det gjør det såpass utfordrende for dere som skal opprettholde kystlyngheien?**

– Vi er opptatt av helheten i kulturlandskapet, og ikke bare kystlynghei. Det er også mange nedlagte gårdsbruk og annet beitelandskap som vi holder i hevd i tillegg til å svi lyng. Hadde det ikke vært dyr som gikk der ute, så ville det grodd igjen raskt.

**Koser seg**

Svinga av kystlynghei skjer om seinvinteren, i februar og mars.

– Det blir som en mosaikk, vi svir litt hvert år på hver øy. Da får dyra lyng i mange ulike størrelser og aldri å beite på. Hvis det kommer litt snø om vinteren, vil det være lyng som er så stor at den stikker opp og dyra kommer til. På en av øyene ble det svidd rundt 500 mål i påsken, og du ser godt at dyra liker det. Alle har den samme askegrå fargen i ulla. De koser seg veldig med disse plantene, sier Vik.

– En annen ting er at beiting, sviing og å holde vegetasjonen nede er viktigere enn folk forstår. Mange av øyene som ikke holdes i hevd er så fulle av flått at en nesten bør nekte folk å gå i land.

# Landsmøte i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk

✍️ Svein Egil Hatlevik

Lørdag 10. juni i helga arrangerte Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk landsmøte på Gardermoen. Her deltok 32 utsendinger fra lokallagene og medlemmer av landsstyret.

Arve Sætra (65) fra Aurskog-Høland ble gjenvalgt som styreleder for ett år. Han har sittet som styreleder siden i fjor sommer.

– Jeg takker for tilliten. Det er veldig hyggelig å bli gjenvalgt, og jeg er motivert til å stå på videre for en rovviltpolitikk basert på sunn fornuft, sier Sætra.

– Nå ser jeg fram til å jobbe videre med medlemmer og lokallag. I rollen som styreleder i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk møter jeg mange skikkelige folk, og det er en stor glede, sier han.

Tone Benjaminsen fra Tjeldsund og Knut Halvor Jorde fra Nesbyen ble begge valgt for to år i landsstyret. Arne Sveen fra Rena gikk ut av landsstyret. Styremedlemmene Mariann Skotte (nestleder) fra Lesja og

Mette Trøftmoen fra Nord-Odal var ikke på valg i år.

Roger Dramstad fra Rakkestad er første vara og møter fast i styret. De øvrige vara-medlemmene er Geir Sneffjellå fra Mo i Rana og Vidar Helgesen fra Rena. Alle varaene ble valgt for ett år.

## Landsmøtet vedtok følgende uttalelser:

### • Beiteprioriterte områder må prioriteres for beitedyr

Rovviltprioriterte områder skaper problemer og er et hinder for beitebruk mange steder i Norge. Soneforvaltningen har tvunget mange til legge ned drifta i disse områdene. I Stortingets rovviltforlik fra 2011 heter det at «Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein.» Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk krever at vernet av beitebruken håndheves konsekvent i beiteprioriterte områder og kalvingsområder for tamrein.



Leder Arve Sætra taler til landsmøtet i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk.

### • Hund og lisensfelling

Løs, på drevet halsende hund fører til en stor effektivisering ved uttak av store rovdyr. Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk krever at løs, på drevet halsende hund må kunne benyttes ved lisens- og skadefelling av store rovdyr i Norge og at det åpnes for trening av denne typen hunder i relevante sammenhenger.

### • Beitedyrs velferd

Regjeringen skal legge frem en ny stortingsmelding om dyrevelferd. Beitedyrs velferd i utmarka er viktig. Flere steder i Norge, særlig i nord, fordrer vedtatte rovdyrpolitiske mål at rovvilt har tamdyr som avgjørende del av sitt livsgrunnlag. Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk krever at rovviltforvaltningen innrettes på en måte som gjør at dyreeiere får mulighet til å sikre sine dyr god velferd.

### • Bestandsregulering av ulv

Færre ulver betyr mindre konflikt, og ingen ulv betyr ingen konflikt. Vinteren 2022/23 er den første hvor bestandsovervåkingen viser at den norske delbestanden av ulv er innenfor intervallmålet på fire til seks ynglinger. En forutsigbar etterlevelse av bestandsmålet for ulv medfører mindre konflikt knyttet til arten. Så lenge Stortinget har vedtatt at det skal være ynglende ulv i Norge, krever Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk at forvaltningen skal fortsette å holde ulvebestanden på bestandsmålet.



32 utsendinger fra hele landet deltok på landsmøtet i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk 10. juni i år.

## Velkommen til årets jakt- og fiskedager på Skogmuseet

10. – 13. august treffer du som vanlig Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk på vår stand i Elverum.

Du finner oss i år som tidligere år på Folkeaksjonens faste plass foran stabburet ved Knivtorget, klar til å ta imot gode medlemmer og som vanlig med gode tilbud til nye medlemmer.

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk møter du på vår faste plass foran stabburet på Skogmuseet på Elverum.



## Agrisjå og Dyrskun

Høsten byr også på flere store messer.

Det er tid for Agrisjå igjen, den store landbruksutstillingen på Stjørdal. Der er selvfølgelig Folkeaksjonen på plass 25. – 27. august. Det samme gjelder Dyrskun i Seljord 8. – 10. september.

## Landsstyrets medlemmer:

### Arve Sætra

Landstyrets leder

Aurskog  
Tlf. 992 15 586



### Mariann Skotte

Nestleder

Lesja  
Tlf. 909 47 244



### Tone Judith M. Benjaminsen

Styremedlem

Tjeldsund  
Tlf. 941 47 249



### Mette Trøftmoen

Styremedlem

Nord-Odal  
Tlf. 905 86 603



### Knut Halvor Jorde

Styremedlem

Nesbyen  
Tlf. 958 88 416



### Roger Dramstad

1. vara

Rakkestad  
Tlf. 908 58 755



### Geir Sneffjellå

2. vara

Mo i Rana  
Tlf. 472 34 603



### Vidar Helgesen

3. vara

Rena  
Tlf. 917 46 796



# Folkeaksjonens ledelse og politikk:

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk er en landsomfattende partipolitisk nøytral organisasjon med formål å endre dagens rovdyrpolitikk. Økende bestander av store rovdyr gir ikke bare konflikt mellom nærings og verneinteresser. Det handler om mange folks livskvalitet i hverdagen.

Skogen og utmarka er viktig for vår livskvalitet. Dagens rovdyrpolitikk truer mye av det som gjør det meningsfullt å bo i Distrikts-Norge.

Jegere og utmarksbrukere er kulturbærere. Vår fantastiske natur med et rikt biologisk mangfold er et resultat av flere tusen år med allsidig utmarksbruk. Dette er faktisk grunnlaget for vår opprinnelige eksistens og bosetting i Norge.

Det er kunnskapsløst og historieløst hvis disse rike tradisjonene skal vike for myter om at Norge består av urørt villmark.

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk er en viktig stemme i rovdyrdebatten. Med kunnskap, ansvarlighet og engasjement bidrar vi til økt kompetanse som skal gi grunnlag for en ny politikk med aktiv forvaltning i stedet for strengt vern av rovdyr i Norge.

## Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk sier:

- **Ja til lokal forvaltning**
- **Ja til effektivt uttak av skadedyr**
- **Nei til kjerneområder og rovdyrsoner**
- **Nei til fast ulvestamme i Norge**

## Ansatte:

### Åsmund Ystad

Daglig leder

Tlf. 975 95 119  
aksjonen@rovdyr.org

### Svein Egil Hatlevik

Journalist

Tlf. 940 08 611  
svein.egil.hatlevik@rovdyr.org

## Medlemskontingent er kr 285,- for hovedmedlem i 2023.

Familie-medlemskap koster kr 415 for hele familien. Ungdom under 25 år betaler kr 130 pr. person. Nye hovedmedlemmer betaler kr 200 første året, og familiemedlemmer og ungdom kr. 100 første året.

## Kontaktinformasjon for Folkeaksjonens lokallag

Lokallag	Leder	Telefon
Østfold	Roger Dramstad, Rakkestad	tlf. 908 58 755
Akershus	Odd Granås, Aurskog	tlf. 908 81 938
Søndre Buskerud	Olav Fageraas, Spikkestad	tlf. 918 82 430
Glåmdal	Kristoffer Øyrn Jacobsen, Magnor	tlf. 476 86 407
Vestfold	Frode Island Bergan, Steinsholt	tlf. 905 81 517
Hallingdal	Knut Halvor Jordet, Nesbyen	tlf. 958 88 416
Trysil og Engerdal	Hans Peter Nyhuus, Trysil	tlf. 992 11 953
Åmot og Elverum	Vidar Helgesen, Rena	tlf. 917 46 796
Ringsaker	Geir Atle Aas, Brumunddal	tlf. 907 27 902
Nord-Østerdal	Harald Enge, Os	tlf. 950 88 892
Lillehammer	Ottar Moe, Øyer	tlf. 959 81 660
Valdres	Arne Warberg, Fagernes	tlf. 906 14 892
Lesja og Dovre	Eirik Sæther, Lesjaskog	tlf. 909 91 236
Oppdal og Rennebu	Steinar Granlund, Oppdal	tlf. 469 62 904
Gauldal	Torleif Slaaen, Ler	tlf. 958 39 587
Nord-Trøndelag	Jørn Ove Heggland, Snåsa	tlf. 414 57 649
Helgeland	Geir Sneffjellå, Mo i Rana	tlf. 472 34 603
Troms	Terje Benjaminsen, Tovik	tlf. 913 91 707

## Landsstyret i Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk

Leder:	Arve Sætra, Aurskog	tlf. 992 15 586
Nestleder:	Mariann Skotte, Lesja	tlf. 909 47 244
Styremedlem:	Tone J. M Benjaminsen, Tjeldsund	tlf. 941 47 249
	Mette Trøftmoen, Nord-Odal	tlf. 905 86 603
	Knut Halvor Jorde, Nesbyen	tlf. 958 88 416
Varamedlem:	Roger Dramstad, Rakkestad	tlf. 908 58 755
	Geir Sneffjellå, Mo i Rana	tlf. 472 34 603
	Vidar Helgesen, Rena	tlf. 917 46 796

Daglig leder: Åsmund Ystad, Steinkjer  
e-post: aksjonen@rovdyr.org tlf. 975 95 119

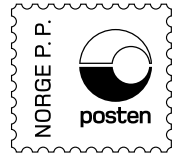
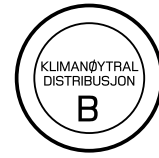
Revisor: Revisorfirmaet BDO AS, Steinkjer

Ordfører landsmøte: Kjetil Hermanstad, Grong

Valgkomité: Odd Granås, Akershus, leder  
Jørn Ove Heggland, Nord-Trøndelag  
Olav Fagerås, Søndre Buskerud  
Thea Skjønhaug, Glåmdal, varamedlem


Tidligere utgaver av Rovdyr kan leses på [www.rovdyr.org](http://www.rovdyr.org)





# Følg Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk på sosiale medier:

 [Rovdyr.org](#)

 [nyrovdyrpolitikk](#)

